

LAPSEVANEMATE VESTLUSRING

17.augustil 2022

Andekuse hoidmise võtmesõnad on **avatus, paindlikkus ja usaldus**.

Suveseminari vestlusring oli nagu väljavõtte ideaalmaailmast! Jutuks tulid ainult head näited. Tõsi, talendikeskusesse ja ajakirjandusse jõuavad enamasti vastupidised näited. Vestlusringis rääkisid kaasa lapsevanemad, psühholoog Anu Pärn, õpetajad ja Pärnu Sütevaka kooli direktor Andres Laanemets, kel kooli juhtimise kogemust üle 20 aasta ja kelle õpilastest 1/4 on nn olümpiaadilapsed. Talendikeskuse suveseminaril oli lapsevanemate vestlusring sellises formaadis esimest korda. Olgu vestlusringis kõlanud näited julgustuseks kõigile, kes andekuse ja sellega kaasnevate väljakutsetega esmakordselt kokku puutuvad.

Üksmeelselt leiti, et andekuse märkamine ja hoidmine algab koolijuhi mõistvast ja lahendusele suunatud suhtumisest. Koolijuht loob keskkonna, kus on õpetajal hea töötada kõigi lastega, teiste seas andekatega. Andres Laanemets kommenteerib eelnevat nii: „Usaldan oma õpetajaid ega nõua neilt selliste ülesannete täitmist, millel ma ka ise mõtet ei näe“.

Vestlusringis osalenute sõnul on oluline mõista, et andekas laps **mõtleb teisiti**. Küsimus „Miks ma pean õppima eesti keelt?“ ei tule protestist, vaid huvist. Trots tekib siis, kui küsimus jääb kohase vastuseta. See, et laps ei tööta tunnis kaasa või rikub igavusest kaaslaste õpirütmi, ei ole õpetaja saamatus. Sageli kipuvad õpetajad võtma ebamugavaid küsimusi või sõnakuulmatust isiklikult, pööramata tähelepanu sellele, et andekale lapsele tema võimetele vastava tegevuse andmine vähendab tegelikult õpetaja koormust. Anu Pärn: „Andekad õpilased võivad olla tunnis õpetaja jaoks ebamugavad küsides tavamõistes justkui kõigile arusaadavate faktide kohta või rikuvad igavusest tunnirahu või ignoreerivad tunnis toimuvat. Õpetaja eneseteadlikkus ja tasakaal on siinkohal väga oluline, et mitte reageerida isiklikult pinnalt, vaid professionaalina suunata ja anda korrektset infot. Tundliku loomuga andekas laps tunnetab õpetaja ebakindlust ning ärevus kandub lapsesse, rikkudes koostööd. Seega on ülioluline, et õpetaja oleks professionaalina toetatud mentori, kovichoonide või superviisori poolt“. Laps, kes oskab inglise keelt B2 tasemel, vajab õpetamist individuaalse õppekava alusel tema tasemele vastavalt; last, kes esimeses klassis tunneb Fibonacci arve, ei pea sundima tunnis rehkendama 2+2; teaduskooli keemiakursuse läbinud õpilase teadmistes õppekavas nõutud mahus ei ole põhjust kahelda, talle võib viie kontrolltööd tegemata, teaduskooli kursust arvestades välja panna. Vastasel juhul me ruineerime last ja raiskame tema potentsiaali ja aega. Anu Pärn rõhutab: „Andeka õpilase õpimotivatsiooni ei tohi tappa lisaülesannetega peale tavaliste tunniülesannete rutiinset sooritamist. Andekale lapsele tuleb planeerida tema võimetest ja huvist lähtuva keerukusega ülesanded.“

Klassi koostööle suunamine eeldab õpetajalt valmisolekut võtta omaks teadmine, et **laps vajab teistsugust lähenemist** ja julgust selgitada seda ka teistele. Olulisel kohal on siin õpetaja isikuomadused ja positiivne minapilt. Õpetaja peab olema hooliv ja ka iseenda vastu aus. Mõistes, et tema enda teadmised ja oskused jäävad väheseks, tuleb leida võimalusi õpilase suunamiseks praktikute, erinevate kursuste või õppejõudude poole. Teinekord piisab alustuseks ka sellest, kui aidata lapsel Youtube'ist temaatilisi materjale leida, et õppeprogrammi süvendada. Tähtis on tõsta koolis õpetaja andealast teadlikkust ja õpetajaid toetada ning motiveerida. Näiteks Pärnu Sütevaka gümnaasiumis makstakse lisatöö eest andekaga õpetajale lisatasu. Vestlusringi osaliste sõnul on märgata õpetajate andekusalase **teadlikkuse tõusu**. Üha sagedamini ei küsita enam „Miks mina pean lisatööd tegema“, vaid nähakse andeka lapsega tegelemist või edasi juhatamist kui võimalust ja öeldakse „mina

olengi õpetaja ja mina saan seda last praegu aidata“. Vestlusingis kõlanud juhtumid on ka head näited suurepärasest **koostööst kooli ja lapsevanemate vahel**. Vestlusingis osalejad julgustavad lapsevanemaid kooliga ühendust võtma ja kooliinimesi lapsevanemat kuulama – kes siis veel tunneb oma last paremini ja kes siis veel peaks tema eest seisma kui mitte tema ema ja isa. Andekus võib avalduda väga erineval moel ning inimesed, kes last igapäevaselt näevad, saavad koostöös ande välja selgitada. Avatus, usaldus ja lapse jaoks koostöös parima lahenduse leidmine on oluline.

Selgelt joonistus välja vajadus anda andekale lapsele **valikuvabadus ja võimalus ise oma õppimise üle otsustada**. Olgu siinkohal toodud julgustav näide ühelt lapsevanemalt: laps tegi tunnis kaaslastest erinevaid ülesandeid. Võimetest lähtuvaid ülesandeid sai laps õpetajalt ja teaduskoolist. Küsimusele, miks siis üldse koolis käia, vastas laps: „Vahetunni pärast.“ Kool tuli lapse valikutele ka selles osas vastu, et lubas lapsel keskenduda ainetele, milles ta eriti tugev on, ja aktsepteeris seda, et lapse vaates ebahuvitav aine jäi tahaplaanile. Ei maksa karta, et nii kannatab lapse areng tervikuna. Võimekas laps luges õpiku kiiresti läbi ja omandas vajalikud teadmised lihtsalt teisel ajal. Tugeva enesedistsipliiniga lapsele võib see sobida, kuid on ka andekaid, kes vajavad planeerimisel ja eneseregulatsiooniks vanemate ja/või õpetaja tuge. Julgustavalt kõlavad siinkohal Sütevaka kooli direktori sõnad: „Õpilast tuleb usaldada ja anda talle võimalus võtta vastutus. Jälgime lapse edusamme, vajadusel kasutame teisi surveandamise mehhanisme, näiteks vabaneb laps ühest ülesandest, kuid peab selle asemel lugema ühe raamatu. Kui peaks juhtuma, et laps ei tule toime, tegeleme tagajärgedega siis, kui need tekivad. Ka õppekava täitmine on eelkõige usalduse küsimus.“

Ikka ja jälle pörkub ande märkamisega seotud arutelu küsimusega „**Mis on andekus?**“ Nii kool kui lapsevanemad seisavad teinekord silmitsi küsimusega, kuidas olla kindel, et laps on andekas. See, et laps 4 aastaselt raamatuid loeb, ei saa jääda märkamata. Kui aga sõprade-tuttavate lapsed ka sama juba vanalt loevad, tekib kergelt kahtlus, et laps tavapärasest ei erine ja varast lugemust selgitab soodne keskkond. Lisaks eestlaslik tagasihoidlikkus. Ühe lapsevanema sõnul saadi lõplik kindlus olümpiaadi tulemusest kuuendas klassis – siis oli selge, millega tuleb tegeleda. Hätta jäävad ka koolid, kuigi võiks ju küsida, et kes siis veel peaks suutma lapse akadeemilist võimekust hinnata kui mitte haridusasutus? Teisalt tuleb ette ka neid juhtumeid, kus näiteks maakooli õpetajate hinnangust johtuvalt on last peetud väga andekaks, kuid katsetega kooli see laps sisse ei saa. Andekuse mõistet ei tohi devalveerida, leiavad vestlusosalised. **Iga juhtum on eriline** ja hoiduda tuleks üldistustest.

Iga juhtum on omamoodi tervik. Ja selles tervikus ei ole ainult andekus, vaid ka lapse muud huvid, oskused ja omadused. Ja andekate laste kõrval on ka lapsed, kes seni akadeemilises plaanis eriliselt silma paistnud ei ole. Koolijuhil on siinkohal hea soovitus varnast võtta – kiida! Kiida neid, kes võitsid trummivõistlusel esikoha, kiida neid, kes esindasid kooli korvpallivõistlusel. Kiida õpetajat! Ja jaga seda kiitust näiteks kooli siselistis.

Hoiatava eeskujuna kõlas üks juhtum, kus kool oli väga valmis tõstma lapse klassi võrra edasi, kuid koos lapsevanemaga arutades jõuti järeldusele, et sellega on juba hiljaks jäädud. Siinkohal julgustavad vestlusingis osalenud minema ande märkamisest kaugemale ja targematelt nõu küsima. Üha rohkem on levimas **kogemusnõustamine**. Ka vestlusingis osalejate seas on neid, kes on valmis oma kogemust teistele lapsevanematele ja koolidele edasi andma.

Vestlusingi kolm soovitus:

Otsi lahendust, ära vastandu!

Kool ja kodu koos annavad parima tulemuse.

Kui tunned, et jääd hätta, kasuta spetsialisti abi.

Ja lõpetuseks südamlük soovitus lapsevanematelt:

Ära jäta oma last üksi ja ära jää ise üksi.

Ära jäta õpetajat üksi ja ära jää ise üksi.

Kokkuvõtte pani kirja vestlusringi juht Tiina Mikk.